

BESTSELERIO „LAIKO GIJOS“ AUTORĖS KNYGA

Meksikoje, Kuboje
ir senajame vynuogyne
Ispanijoje vykstančios
gyvenimiškos dramos,
likimo išbandymai ir
viską keičianti aistra.

MARÍA DUEÑAS

„RAMYBĖS“
VYNUOGYNAS

Alma littera

Kas nutinka nuolat sėkmės paikintam žmogui, kai vieną rugsėjo popietę pasitvirtina jo didžiausia baimė?

Nė menkiausio virptelėjimo balse, jokių nereikalingų emocijų. Tik vos juntamas virpulys sukyla nugara iki smilkinių ir nusileidžia iki pat kojų pirštų galiukų. Bet, pasitvirtinus nuojautai, jo laikysena nė kiek nepasikeitė. Toks ir išliko – ramus ir tvirtas. Viena ranka pasirėmęs į masyvų riešutmedžio rašomąjį stalą, akis įsmeigęs į naujieną atgabenusias viešias tamsiais gedulo drabužiais, nuo ilgai trukusio nuovargio įkritusiais skruostais.

– Pabaikite gerti šokoladą, ponios. Atleiskite, kad sugaišinau, ir dėkoju, kad asmeniškai atvykote pranešti man šios žinios.

Moterys pakluso, lyg tai būtų griežčiausias nurodymas, vos tik vertėjas pasakytus žodžius išvertė į jų kalbą. Šį tarpininką parūpino jų šalies atstovybė, kad dvi pavargusios, kitų kalbų, be gimtosios, nemokančios liūdnos žinios nešėjos galėtų be vargo įvykdyti savo kelionės užduotį.

Abi moterys pakėlė puodelius prie lūpų, nejausdamos nei skonio, nei malonumo. Tik stengėsi būti mandagios. Nenorėjo jam priešgyniauti. O bernardinių vienuolių keptų sausainių nė nepalietė – jis ir nesiūlė. Kol moterys siurbčiojo tirštą skystį ir veltui stengėsi slėpti, kad jaučiasi nejaukiai, svetainėje lyg vangus roplys įsismelkė nerami tylą. Ji tykiai slydo lakuoto medžio grindimis,

sienų tapetais, šliaužė europietiškos gamybos baldais ir aliejiniiais dažais tapytais peizažais bei natiurmortais.

Nepatyręs, vos dvidešimt vienu metų vertėjas sumišęs trypčiojo, gniaužė prakaituotus delnus žemiau juostos ir mąstė, ką gi jis čia, po velnių, veikia. Tuo tarpu oras dūzgė nuo galybės garsų garselių. Iš kiemo aidėjo tarnų, laistančių grindinio akmenis vandeniui, plepėjimas. Pro metalinius pinučius iš gatvės atsklido asilų ir arklių kanopų kaukšėjimas, išmaldos prašančių raupsuotųjų aimanos ir įkyrūs prekeivio, siūlančio savo gėrybes: empanadas, tortilijas su varškės sūriu, saldėsius iš gvajavos marmelado ar kukurūzų, šūlavimai gatvės kampe.

Laikrodis išmušė pusę šešių, ponios nusivalė lūpas ką tik išlygintomis olandiškos drobės servetėlėmis. Ir nebežinojo, ką daryti toliau.

Tuomet šeimininkas nutraukė slegiančią tylą:

– Leiskite jums pasiūlyti nakvynę prieš ilgą ir varginančią kelionę atgal.

– Dėkojame, pone, – atsakė jos kone vienu balsu, – bet jau užsisakėme kambarį ambasados rekomenduotame viešbutyje.

– O Dieve!

Nors šis šiurkštus šūktelėjimas nebuvo skirtas nė vienai, abi moterys krūptelėjo.

– Tegu Laureanas palydi ponias pasiimti lagaminų ir nuveža į Iturbidės viešbutį, ir tegul visas išlaidas įrašo į mano sąskaitą. Tada prašom surasti Andradę, iškrapštyti jį iš domino partijos ir nedelsiant atsiųsti pas mane.

Tarnas bronzinio atspalvio oda teištare „klausau, pone“, lyg nė nebūtų įdėmiai klausęsis pokalbio su viešniomis pro medinių durų plyšį ir nežinotų, kad Maurui Larėjai – iki šiol sėkmingai dirbiamam sidabro kasyklų magnatui – likimas ką tik atsuko nugarą.

Moterys pakilo iš krėslų, o jų sijonų klostės sušnarėjo kaip grėsmingo, sprunkančio varno sparnai. Viešnios išėjo paskui tarną į vėsu koridorių. Prisistačiusioji seserimiėjo pirma. Antroji, našlė, sekė iš paskos. Moterys paliko atsineštus dokumentus, juodu ant balto patvirtinančius blogą nuojautą. Pagaliau ir vertėjui atsirado proga pasišalinti, tačiau namų šeimininkas jį sustabdė. Jo didelė, sunki ir šiurkšti, bet vis dar tvirta ranka įsiremė amerikiečiui į krūtinę: taip elgiasi valdingas žmogus, žinantis, kad visi jam paklus.

– Luktelėkit, jaunuoli, būkite malonus.

Vertėjas net nespėjo išsižioti.

– Sakėte, kad jūsų pavardė Samuelsonas, tiesa?

– Taip, pone.

– Puiku, Samuelsonai, – tarė šeimininkas pusbalsiu. – Noriu priminti, kad šis pokalbis turi išlikti paslapyje. Nors vienas nereikalingas žodelis apie tai, ką čia girdėjote, ir pažadu, pasirūpinsiu, kad tuojau pat būtumėte deportuotas į savo šalį ir pašauktas tarnauti armijon. Iš kur jūs, drauguži?

Jaunuolis nurijo seiles perdžiūvusia gerkle.

– Iš Hartfordo, Konektikuto valstijos, pone Larėja.

– Juo labiau. Galėsite prisidėti prie jankių, kad jie pagaliau laimėtų karą prieš konfederatus.

Nuspėjęs, kad tarno lydimos viešnios jau bus prie paradinių durų, šeimininkas praskleidė sunkias balkoną dengiančias užuolaidas ir ėmė stebėti, kaip moterys išeina į lauką ir lipa į karietą. Vežikas Laureanas paragino arklius ir šie narčiai leidosi ristele, lenkdami garbius pėsčiuosius, apiplyšusius būtybes be batų ir be sandalų, būrius į sarapes* įsisupusių indėnų, vienas garsiau už kitą siūlančių

* Vilnonės medžiagos įvairiaspalvis meksikiečių apsiaustas. Čia ir toliau visos pastabos vertėjos.

pirkti taukus ir Pueblos tapetus, džiovintą mėsą ir avokadus, įvairių skonių šerbetą ir molines kūdikėlio Jėzaus skulptūreles. Įsitikinęs, kad karieta nusuko į Damų gatvę, šeimininkas atsitraukė nuo balkono. Žinojo, kad jo patikėtinis Elijas Andradė pasirodys tik po gero pusvalandžio. Net nesudvejojo, ką tuo tarpu veikti.

Žinodamas, kad jo niekas nepamatys, eidamas iš vienos salės į kitą Mauras Larėja piktai atsisagstė švarko sagas. Šiurkščiai trūktelėjęs atlaisvino ir nusimetė kaklaraištį, išsisegė marškinių sąsagas ir atsiraitojo rankoves iki alkūnių. Priėjęs savo tikslą nuogais dilbiais ir prasegtu marškinių kaklu giliai įkvėpė ir pasuko ruletės formos dėklą su vertikaliai sudėtomis biliardo lazdomis.

– Švenčiausioji Dievo Motina, – sumurmėjo.

Niekas nebūtų pasakęs, kad išsirinks tą, kurią išsirinko. Mauras turėjo ir naujesnių, ir grakštesnių bei brangesnių biliardo lazdu, sukauptų per daugelį metų kaip nenuginčijamą jo nesibaigiančios sėkmės įrodymą. Beje, gerokai taiklesnių ir geriau pagamintų. Nepaisant to, tą vakarą, kai griuvo jo gyvenimas ir blėso tiek laiko švytėjusi jo sėkmės žvaigždė, kol tarnai visose jo milžiniškų namų kertėse degė žibintus ir žvakes, kol gatvės nepaliaujamai pulsavo gyvybe, o visa šalis atkakliai priešinosi bet kokiai valdžiai, regis, niekada nesibaigiančiomis kovomis, Mauro pasirinkimas buvo netikėtas. Neaišku kodėl, be jokios priežasties, vyriškis pasirinko kaip tik seniausią ir stambiausią, senus laikus primenančią lazda, ir prie biliardo stalo pasiruošė įnirtingai kovai su savo paties demonais.

Slinko minutės, kai Mauras tiksliai ir negailestingai mušė kamuoliukus. Vieną po kito, ir trečią, ir ketvirtą. Jo smūgius lydėjo tik atšokančių nuo stalo kraštų ar vienas į kitą atsitrenkiančių dramblio kaulo kamuoliukų pokšėjimas. Kontroliavo, skaičiavo, sprendė, kaip darydavo visada. Arba beveik visada. Staiga už nugaros išgirdo balsą:

– Ši lazda tavo rankose nežada nieko gero.

Mauras žaidė toliau, lyg būtų nieko negirdėjęs: tai pasukdavo ranką, kad smūgio kryptis būtų tikslesnė, tai kažin kelintą kartą smiliumi ir nykščiu stipriai suimdavo lazda, ir pamatydavai du sužalotus kairės rankos pirštus be viršutinių narelių ir aki rėžiantį bjaurų randą per visą nykštį. Karo žaizdos, mėgdavo ironiškai pajuokauti Mauras. Jo pasivaikščiojimų po žemės gelmes pasekmės.

Žinoma, jis girdėjo savo patikėtinio balsą. Balsą to aukštaūgio ir ypatingos išvargusios elegancijos vyro, kurio plikas pakaušis slėpė guvią ir apsucrią smegeninę. Elijas Andradė ne tik prižiūrėjo ir tvarkė Mauro piniginius reikalus bei turtus, bet ir buvo artimiausias jo draugas: vyresnysis brolis, kurio šis niekad neturėjo, sveiko proto balsas, kai sunkių dienų sukuriai atimdavo iš jo taip reikalingą ramybę.

Mauras Larėja dar kartą palinko virš stalo, stuktelėjo paskutinį likusį kamuoliuką ir pabaigė savo vienišą partiją. Tuomet pastatė lazda į stovą ir lėtai atsisuko į svečią.

Kaip nuolat darydavo susitikę, vyrai pažiūrėjo vienas į kitą. Nežinia, gerai tai ar ne, bet taip darydavo visada. Žvelgdavo tiesiai į akis. Be jokių gudrybių.

– Man galas, drauguži.

Jo ištikimiausias draugas lėtai ir stipriai užsimerkė, tačiau nieko neatsakė. Tik iš kišenės išsitraukė nosinaitę ir nusišluostė kaktą. Ją išmušė prakaitas.

Laukdamas atsakymo Mauras pakėlė dėžutės dangtį ir išėmė du cigarus. Pridėgė juos sidabrinu žiebtuvėliu, ir patalpa prisipildė dūmų.

Tuomet Elijas atsipeikėjo ir suvokė, kokia baisi žinia pasiekė jo ausis.

- Sudie „Trims mėnuliams“.
- Sudie viskam. Viskas nuėjo velniop.

Nors kilęs iš Ispanijos, po tiek metų Mauras Larėja Meksikoje jautėsi kaip namie. Praėjo dvidešimt penkeri metai nuo to laiko, kai atvyko į senąją Naująją Ispaniją, kuri po ilgų ir skausmingų nepriklausomybės kovų tapo jauna respublika. Atvažiavo turėdamas sužeistą širdį, atsakomybę už dvi būtybes ir troškimą žūt būt išgyventi. Netikėtai jo kelyje pasipainiojo Elijas Andradė, paskutinis senos, kilmingos, bet po kolonializmo žlugimo nusigyvenusios kreolų šeimos palikuonis. Kaip dažniausiai nutinka, pūstelėjo atsitiktinės sėkmės vėjai ir du vyrai susitiko apšepusioje kalnakasių stovyklavietės smuklėje Real de Katorsėje, kai dvylika metų jaunesnis Larėja buvo ką tik pradėjęs savo verslą, o Andradė atsidūręs giliausiame dugne ir laužė galvą, kaip gyventi toliau. Nuo to laiko, nepaisant galybės pakilimų ir nuosmukių, nepaisant nesėkmių ir pergalių, džiaugsmų ir nusivylimų, kuriuos jiems buvo numatęs likimas, daugiau niekada neatsiskyrė vienas nuo kito.

- Tai amerikonas apmovė?
- Blogiau – jis miręs.

Ir taip jau pakeltas Andradės antakis klausiamai išlanko.

– Jį sutriuškino pietiečiai Manasso mūšyje. Sesuo ir žmona atvyko iš Filadelfijos apie tai pranešti. Toks buvo jo paskutinis noras.

– O kaip mechanizmai?

– Jo partneriai dar prieš tai nusavino juos anglių kasykloms Virdžinijos valstijoje.

– Bet mes už juos sumokėjome... – priblokštas sumurmėjo Andradė.

– Iki paskutinio varžtelio, neturėjome kito pasirinkimo. Bet nė vienas padargas mūsų nepasiekė.

Elijas tylėdamas priėjo prie balkono ir atvėrė langus, galbūt norėdamas, kad atskriejęs vėjo gūsis išsklaidytų slogias naujienas. Tačiau iš gatvės juos pasiekė tik įprastiniai garsai ir balsai – nenumaldomas klegesys miesto, kuris vos prieš kelis dešimtmečius buvo laikomas didžiausiu miestu visame Amerikos žemyne. Turtingiausias, galingiausias senasis Tenočtitlanas*.

– Juk išpėjau tave, – tarė neatsisukęs, vis dar stebėdamas margą minią apačioje.

Mauras tik giliai įtraukė cigaro dūmo.

– Sakiau, kad eksploatuoti tą kasyklą pernelyg rizikinga: nereikėjo prašyti to prakeikto leidimo, tos importinės mašinos nevertos tokių beprotiškų sumų, reikėjo susirasti akcininkų... reikėjo išmesti visą tą nesąmonę iš galvos.

Iš gatvės nuo katedros pusės ataidėjo petardos sprogimas, pasigirdo dviejų vežikų barnis, arklio žvengimas. Mauras tylėdamas išpūtė dūmų kamuolį.

– Šimtą kartų sakiau, kad statyti viską ant vienos kortos – mažų mažiausiai kvaila, – vis šiurkštesniu tonu kalbėjo Andradė. – Bet nepaisei nei mano patarimo, nei sveiko proto balso ir rizikai, o dabar įklimpai iki ausų. Takubajos asjendą užstatei, Kojoakano – pardavei, taip pat kaip Sepulkro sandėlius, Čapingo sodus, arklides prie Šv. Kotrynos bažnyčios...

Negrižtamai prarastą Mauro nuosavybę vardijo ypač tulžingai. Bet tuo viskas nesibaigė.

– Negana to, kad atsisakei visų savo vertybinių popierių, valstybės skolų obligacijų, kreditų ir indėlių akcijų. Praradai ne tik visą

* Tenočtitlanas buvo senovės Mezoamerikos miestas-valstybė, įsikūręs Tekskoko ežero saloje, Meksikos slėnyje. Įkurtas 1325 metais, ilgainiui Tenočtitlanas tapo sparčiai augančios actekų imperijos centru ir, XV a. pasiekęs gyvavimo viršūnę, 1521 m. žlugo. Ispanų užkariautojai Tenočtitlaną sugriovė ir jo vietoje pastatė dabartinį Meksiko miestą, to meto Naujosios Ispanijos vicekaralystės sostinę.

savo turta, bet ir įklimpai į skolas. Dabar nežinau, kaip reikės su visu tuo tvarkytis.

Pagaliau Mauras jį nutraukė:

– Bet mums dar šis tas liko.

Mauras plačiai išskėtė rankas, lyg norėtų aprėpti visą namų erdvę. Su sienomis ir lubomis, kiemais, laiptais ir stogais.

– Nė nesvajok! – sušvokštė Andradė ir susigriebė už galvos.

– Turime iš kažkur gauti pradinį kapitalą skoloms padengti, o tuomet galėsime judėti pirmyn.

Patikėtinio veidas persikreipė iš siaubo, lyg būtų pamatęs baisiausią šmėklą.

– Judėti kur?..

– Kol kas dar neįsivaizduoju, tik viena žinau – turiu išvykti. Nieko kito nebelieka, brolau. Esu nusivylęs ir nemanau, kad pavyks ką nors įsukti iš naujo.

– Palūkėk, – Andradė kone maldaujamai bandė atvesti jį į protą, – neskubėk. Pirmiausia reikia viską įvertinti, gal dar įmanoma laimėti šiek tiek laiko, kol gesinsiu liepsnas ir bandysiu tartis su kreditoriais.

– Elijau, juk puikiai žinai, kad iš to nieko nebus. Kad ir kiek skaičiuosi, pabaigoje mūsų laukia nusivylimas ir tuštuma.

– Maurai, turėk kantrybės. Nedaryk skubotų sprendimų, o svarbiausia, nepainiok čia savo namų. Tai paskutinis tau likęs turmas, kuris galbūt taps priedanga, kad vis dar atrodytum toks, koks jau esi.

Elijas kalbėjo apie išpūdingą kolonijinio stiliaus vilą San Filipo Neri gatvėje. Senovinius barokinius rūmus jie nusipirko iš Reglos grafo, stambiausio kalnakasybos magnato visoje kolonijoje, palikuonių: Mauro padėtį visuomenėje pabrėžianti vila buvo vienoje iš prabangiausių miesto teritorijų. Kad išlaikytų „Trijų

mėnulių“ kasyklą, Mauras paaukėjo viską, išskyrus šiuos namus, tai buvo vienintelis jam likęs turtas, užgyventas per daugybę sunkaus darbo metų. Abu vyrai žinojo, kad šalia nepaprastos materialinės pastato vertės yra kai kas daug svarbesnio – šie namai buvo ašis, nors netvirta, ant kurios laikėsi visuomenės pagarba. Ją įgijęs nepatirsi pažeminimo, o praradęs viso miesto akivaizdoje tapsi nevykėliu.

Vėl įsivyravo slogi tyła. Du seni draugai, sėkmės kūdikiai, nugalėtojai, gerbiami, žavūs ir patrauklūs, dabar žiūrėjo vienas į kitą kaip sudužusio laivo keleiviai, audrai šėlstant išmesti į tamsų ledinį vandenį.

– Pasielgei kaip paskutinis kvailys, – pagaliau pakartojo Andradė, lyg tas kartojimas padėtų sušvelninti visą suvokimo siaubą.

– Tuo pačiu mane kaltinai, kai ėmiausi „Elviros“ kasyklos. Ir kai pradėjau kasinėti „Santą Klarą“. Tas pats buvo ir su „Gausybe“, ir su „Gerove“. Juk visur atrasdavau aukso gyslą, susišluodavome neregėtą pelną ir maudėmės piniguose.

– Bet tada buvai vos trisdešimties, basteisi kaip laukinis po pasaulį ir galėjai sau leisti rizikuoti, beproti! O kaip įsivaizduoji viską pradėsiantis iš naujo dabar, kai ant kulnų jau penkiasdešimt?

Mauras leido savo patikėtiniui garsiai išsilieti.

– Didžiausios šalies įmonės tau siūlė susijungti ir bendradarbiauti! Tave bandė patraukti ir konservatoriai, ir liberalai, būtum galėjęs tapti jų ministru, jei bent truputį pasidomėtum tuo! Nėra nė vieno, kuris nenorėtų matyti tavęs sėdinčio prie savo stalo, juk esi turtingiausias krašto kalnakasys... O dabar lyg niekur nieko siunti visus po velnių su savo kvailu užsispyrimu, nors šiuo metu tau liko tik kybanti ant plauko reputacija, sūnus, kuris be tavo pinigų tėra paikas lengvapėdis, ir duktė, kuri tuoj pateks į labai negarbingą padėtį.

Išsiplūdęs Elijas užgesino krištolo peleninėje iki pusės nurūkytą cigarą ir pasuko durų link. Tarpduryje pasirodė indėno tarno vardu Santos Huesas* siluetas; tarnas atnešė padėklą su dviem stiklinėmis ir dviem buteliais – katalonietiškos naminės ir kontrabandinio viskio iš Luizianos.

Andradė pastojo jam kelią net nespėjus padėti jį ant stalo ir skubiai įsipylė gėrimo. Akimirksniu ištuštino stiklinę ir nusivalė lūpas ranka.

– Šiąnakt vėl peržiūrėsiu sąskaitas, gal dar yra vilties. Bet nė negalvok parduoti namo, kad ir kaip norėtum. Jį vienintelį privalai pasilikti, jei nori, kad kas nors dar tavimi pasitikėtų. Tai tavo apsauginis skydas.

Mauras Larėja apsimetė, kad jo klausosi, netgi nežymiai linktelėjo smakrą, bet iš tikrųjų jo mintys jau sukosi visiškai priešinga kryptimi.

Jis žinojo, kad turi pradėti iš naujo.

O tam reikia kapitalo ir šiek tiek laiko pagalvoti.

* Šventieji kaulai (isp.).